

ԲԱՆԱԼԻ

ԱՅԵՐԷՆ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵՑ ԶԵՏԵՆՈՂԱԿԹԵԱՄԸ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԶՄԻՒՆԻՍ

ՅԳՐԿՐՈՒԹԻՒՆ ԵՂԱՐՑ ՑԵՏԵՆՆՑ

1878

RECEIVED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

RECEIVED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

ԲԱՆԱԼԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

372.64

Ս

ԳՐԵՑ ԷՆՏԵՆՈՂՈՒԹՅԱՆ

Մ. ԽԱՄՈՒՐՅԱՆ

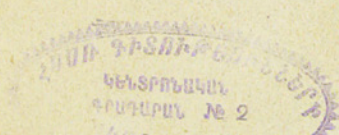
A $\frac{\pi}{12991}$

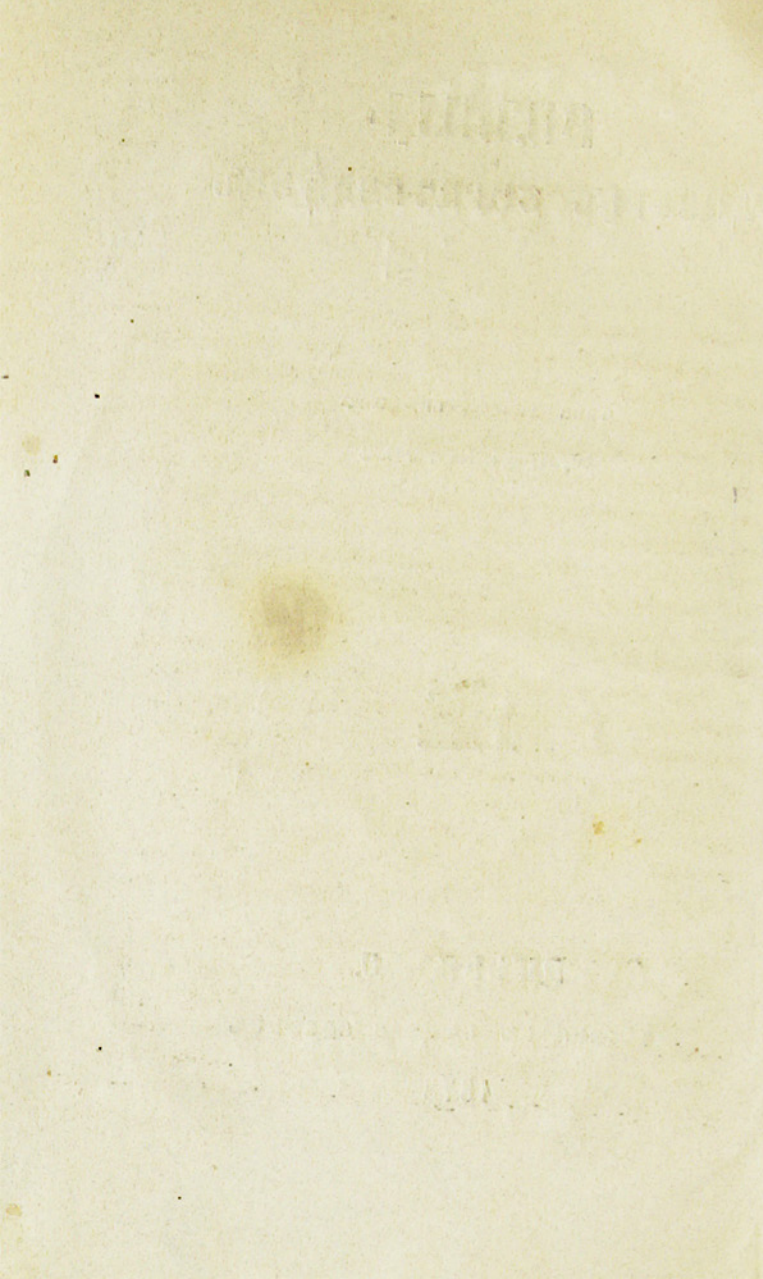

ԶՄԻՒՆԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՂՐԱՐՏ ՑԷՑԵՆՆ

1878

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Քսեն մ'այնպէս կ'կարծուէր մեր մէջ որ ամէն ուսմանց հիմն ու լրումն՝ քերականութիւնն է, եւ դպրոցի աշակերտներ երկար տարիներ կ'անցընէին չոր ու ցամաք կանոններ սորվելու, զանց ընելով հայրենի լեզուին բնիկ ձեւերը: Եւ որ ժամանակներս՝ այս եղանակին ամբողջութիւնը տեսնելով՝ հայ գրագէտներ եւ մասնաւորապէս Մեծ. Մ. Գարագաշեան՝ լեզուն իբրեւ գործիք նկատելով՝ աւելի բանաւոր ուղղութիւն մը տալ ուզեց քերականական ուսման, եւ այս նպատակաւ մէկ քանի գիրքեր յօրինեց: Եւ նոր քերականութիւնը հիներուն վրայ մեծ առաւելութիւն ունի, անոր համար որ կանոնին մօտ գործնական ու վերլուծական կրթութիւններ կան, սակայն բոլորովին մանկավարժական արդի պահանջմանց համեմատ շինուած չէ, փոքր տղոց անյարմար կ'երեւի եւ չափահասներուն համար մեքենական: Շատ անգամ 10—12 տարեկան տղայ մը քերականական կանոնները կ'ուսնի գրքի մը մէջ, ապա շարադրելու կ'սկսի առանց ուսած կանոնները գործածելու, վասն զի սորվածը կանոններ բացատրող բառեր են եւ չէ թէ անոնց ուզին ու նշանակութիւնը, ուստի տղան՝ քերականական շարադրութեան անհմուտ՝ լոկ հետեւողութեամբ կ'գրէ եւ դպրոցէն ելնելուն այնքան գիտուն է այդ մասին որքան մտած ժամանակը:

Մտրոպական դպրոցներու մէջ ալ կ'տիրէր այդ անարդիւն եղանակը, որու թերութիւնը նշմարելով՝ խնդիր ծագեցաւ՝ թէ նորուս տղոց ի՞նչ միջոցաւ պէտք է քերականութեան ու շարադրութեան ուսումն աւանդել, որ այնքան կարեւոր է կենաց այլ եւ այլ պիտոյից մէջ: Եւ պէտք մեր թուիրը յայտնած ենք այս մասին Եւեթեոս Մեծի մէջ, բայց աւելորդ չենք համար-

րիւր մէջ բերել Պ. Չէմկորրսի ըրած օգտակար ու մանր դիտողութիւններն իր դասական մէկ գործին մէջ գոր մեզի առաջնորդ բռնած ենք: Մա կ'ըսէ. «Մ.յս խնդիրը լուծելու համար կ'ընդունինք այն անձերու կարծիքն որ իմաստասիրաբար կը դատեն — այսինքն ընտանեան մէջ կ'վնասուեն այս խնդրոյն վերաբերող սկզբունքը:

Մասի՛ ի՞նչ է շարադրութեան ընտանիքը. ստուգաբանական իմաստն է, +-էէ +-էէէէ — նոյն իմաստն ունի նաեւ գծագրութեան, երաժշտութեան եւ լեզուի մէջ: Անգուի մասին այս կերպը մանկութեան օրերէ կ'սկսի: Թրօք՝ երբ մանկիկը լեզու կ'ըմպէ՛ կ'շարադրէ — գաղափարներ յայտնելու համար բռնեք կ'շարէ — նոյնը կ'ընէ հասուն միտք մը, Թէեւ տարբեր աստիճանով: Թորդ՝ երբ տղեկը խօսելու կ'ուանի, կանոնի մը չհետեւիք, բանացի շարադրութեան համար ընաւ պէտք չունիք երականութեան: Հարկը կ'ստիպէ որ խօսի, հետեւողութիւնը կ'ուսցընէ, վարժութիւնը կ'հաստատէ: Աոր կ'ըսէ, «Միշտ յիշէ որ տղոց միտքը կանոններով բեռնատրել պէտք չէ, որոնք միշտ իրենց յիշողութենէ կ'սահին կ'երթան: Ենչ որ կարեւոր կ'համարիս որ անոնք ընեն՝ փոյթ տար որ անհրաժեշտ է — էէէէ — Եր ունին»: Յորեմն՝ եթէ տղայ մը կարող է՝ առանց կանխաւ կանոններ գիտնալու՝ բերանացի խօսքեր յօրինել, ի՞նչ արգելք կայ իրեն զբաւոր խօսքեր շինելու: Մուտքին պարագային մէջ բացատրութեան գործին լեզուն է, միւսին մէջ՝ գրիչը: Քայց գաղափարներ կցելու եղանակն եւ այդ գաղափարները պայմանական ձեւերու մէջ դնելու եղանակն, Ել՝ ձայներ լինին եւ Թէ նշաններ, ճիշտ մի ին նոյն բանն է երկուքին մէջն ալ: Մերեմն՝ աշակերտն այս գործողութեան վարժելու համար՝ միթէ քերականութեան անհրաժեշտ պէտք կայ: Եթէ պնդեն ոմանք որ գրելէն առաջ պարտի քերականական կանոնները սորվիլ, նոյնպէս կարելի չէ՝ առարկել որ պէտք չէ թոյլ տալ անոր որ խօսի քերականութիւն սորվելէ առաջ: Քերականութեան բուն շրջանն ուղղագրութիւնն է եւ ոչ թիւղրութիւնը: Անգուն է քերականութեան հիմն ու աղբիւրը, եւ մինչեւ որ աշակերտն առաջնոյն մէջ չվարժի երկրորդն չ'ընար օգուտ րադել: Հետեւապէս ոչ միայն հարկ չկայ ստի-

պէլ զինք որ քերականութեան աադտկալի շքանէն՝ անցնի, շարագիր լինելու համար, այլեւ դրապէս վնասակար է այս ընթացքը: Աանոններն արդիւնք են, եւ մտաւորական օգտակար վարժութիւնն, ինչ որ լինի գիտութիւնն ու արուեստը, ուրիշ բան չէ այլ միայն աշակերտն առաջնորդելու եղանակն այն աստիճաններէն որով արդիւնքը ձեռք բերուած է, այնպէս որ թէ՛ այս եղանակէն կ'օգտի եւ թէ՛ անոր արդիւնքը գնահատելու կարող կ'լինի: Այս կերպով ստացուած սովորութիւնն է գլխաւոր նպատակն — որու սակայն կարելի չէ հասնիլ գործը վերի վայր ընելով, կամ, որ աշխի վասն է, տղուն պատրաստ կանոններ տալով՝ առանց անոնց ընծայական եղանակին վրայ բացատրութեան նշոյլ մ'անգամ տալու: «Մերեմն վերջը քան թէ՛ առաջ քերականութիւն ու համաձայնութիւն ունիլն բնութեան օրինաց հետեւիլ է, լեզուն վերլուծաբար ունիլ է, մէկ խօսքով՝ լեզուն ինչ կերպով որ կազմուեր է ճիշտ այն կերպով ունիլ է:»

Սոյն բանաւոր դիտողութեանց վրայ մեր հայ-բանասէր-ուշադրութիւնը հրաւիրելով՝ մի քանի խօսք ալ այս գրքոյ կին ձեւին եւ ուսուցման եղանակին վրայ ըսենք:

Մայրենի լեզու ուսումն՝ որ մտաւոր դաստիարակութեան մէկ մասը կ'կազմէ՝ երկու գլխաւոր պայման ունի. —) Առարկայից միջոցաւ զաղափարներ ստանալը, Բ) Այդ զաղափարները բառերով բացատրելը: Տեղը չէ առաջին պայմանին վրայ խօսիլ, իսկ երկրորդին զալով՝ աշակերտը բառական վարժած պիտի լինի անոր մէջ զաղափարներ ընդունելու ատեն, վասն զի պէտք է որ միշտ համընթաց երթան բառերու գիտութիւնն իրերու գիտութեան հետ, եղանակ մ'որ դժբաղդաբար մուտ գտած չէ տակաւին մեր դպրոցներու մէջ առ հասարակ, այնպէս որ ստէպ աշակերտը բառը կ'ունի առանց անոր առարկային վրայ թեթեւ նշոյլ մ'իսկ ունենալու:

«Մենթադրենք, կ'ըսէ Յէմպլըքս, տասն տարեկան տղայ մ'որ կարող լինի զրիչ շարժել եւ միտքը բացատրելու համար՝ ոչ

* Վ. Մ. Դաստիարակութեան վերանորոգում:

միայն լեզու այլ գրուոր բան ալ գործածել զիսնայ, իբրև արտայայտութեան Իււր-րէ միջոց: Տղայ մ'առաջին անգամ Իւ-
-Իւ- ատեն անուններ կ'արտասանէ, պէտք է որ շարադրելու համար իր առաջին փորձը լինի անուններ գրել: Աւս վարժուած տղայ մը բառերու բաւական ընդարձակ համբար մ'ունի բնութեան եւ արուեստի սովորակտն առարկաներն անուանելու համար. թող այդ անունները թղթի վրայ գրէ, եւ այսպէս առաջին քայլն առած կ'լինի: Յետոյ հարկը կ'ստիպէ որ ուսանողը խօսելու ատեն անուններուն որպիսութիւնը յայտնէ: Արկորոզ քայլը կ'առնու այդ կրթութեան մէջ զբաւայէս վարժուելով: Այն ատեն աղան գործողութիւններ պիտի բացատրէ, որ քայերու կիրառութիւն կ'պահանջեն: Աւ այսպէս միշտ շարունակելու է խօսակցութեան բնական եղանակին եւ գրելու արուեստական եղանակին մէջ կարելի եղած նմանողութիւնը պահելով: Աշակերտն ալ ս ճիշտ ու աստիճանական ընթացքով ծանօթէն անձանցին կ'հասնի, կ'շարադրէ առանց զգալու որ շարագիր մ'է, եւ իր յատուկ փորձով եւ դասատուին օգնութեամբ ինքնին կ'հանէ լեզուին էական կանոններն աւելի բանաւոր ու հիմնական կերպով բան թէ քերականական մեթոտով որու կանոններն ի հարկէ չոր ու տաղտկալի են:»

Աւսուցչըններ թէ լեզու մ'ուսուցանելու այս եղանակն այս կամ այն լեզուին միայն յատուկ չէ, այլ ամէն լեզուներու, որոց հիմնական կանոնները հասարակ են ամենուն եւ մանաւանդ հայերէնի, որ մեծ դիրութիւն կ'ընծայէ՝ համաձայնութեան մասին՝ իր խօսից շրջումովը: Արք միանգամ տղայ մը բնապէս վարժի մայրենի լեզուի այդ ընդհանուր ձեւերուն, սեպհական դարձուածները ու խտրութիւնները կարելի է անոր հեշտիւ ցոյց տալ:

Հեղինակը դասատուներու համար հետեւեալ հրահանգները կ'տայ, որոնք մեզի ալ օգտակար են.

1. Աշակերտը շարագրութեան գործը չսկսած՝ պէտք է որ մի քանի շաբաթ օրինակէ ճշտութեամբ՝ լաւ հեղինակի մը գործէն՝ կարճ ու ընտիր արձակ հատուածներ, որոյէս զի մարտը ու յատակ գրելու վարժի, ուշ դնելով կէտերուն, գլխաւորներուն, եւ այլն:

2. Ամէն աշակերտ պարտի ունենալ հասարակ Թղթի մեծ տեսարակ մ'իրբնե նախարտակ, վարժութեանց մարտը տեսարակ մը եւ այս գրոյրէր:

3. Նասատուն տտան բսան ընտանի առարկաներ կ'ընէ դասարանի սեղանին վրայ ու կ'պատուիրէ աշակերտաց որ՝ Ա. դասու հրահանգին համեմատ՝ այդ առարկայից անունները գրեն: Եոյն ընթացքը կ'պահէ նաեւ միւս դասերուն համար:

4. Մտրոր անուանց ցուցակներն աւարտին, պէտք է որ աշակերտաց մէջ փոխանակուին, եւ խրաբանչիւր աշակերտ պարտաւոր է իր ընկերին ցուցակի սխալները սրբագրել:

5. Այս ընկէն ետեւ՝ տեսարակներն իրենց տէրերուն կը տրուին որպէս զի սրբագրութիւնները տեսնեն եւ ամէնըը պէտք է յորդորուին սխալ սրբագրութեանց դէմ բողոքելու:

6. Այն ատեն դասատուն դասարանին մէջ շրջելով վիճելի կէտերը կ'որոշէ, իր որոշման պատճառները կ'բացատրէ, հարցումներ կ'ուղղէ, Թոյլ տալով որ աշակերտներն ալ ազատօրէն իրեն հարցումներ ընեն:

7. Նախարտակը սրբագրուելէն ետեւ՝ աշակերտը զայն տուն կ'տանի՞ եւ վարժութեանց տեսրին մէջ մարտը կ'որինակէ, անոր Թուակածը ղնելով, եւ հետեւեալ օրը դասատուին կ'դարձընէ:

8. Նասատուն՝ եթէ սխալներ կան՝ կ'սրբագրէ՝ մէն մի սրբագրութեան պատճառն աշակերտին հարցընելով, եւ ապա կրթութեան աստիճանին թիւն անոր վրայ կ'նշանակէ:

9. Ամէն մէկ դասու վերջերը՝ դասատուն հարցումներ կ'ուղղէ բառերու, անոնց նշանակութեանց, ստացուած ծանօթութեանց վրայ, եւ այն:

Աւելորդ է յայտնել որ Թէեւ անկլիական ընագրին մէջ Թուրը սրահեցինք. բայց ի հարկին Թէ՛ բառական եւ Թէ՛ քերականական փոփոխութիւնները ըրինք՝ մեր լեզուին հանգամանաց համեմատ: ՄԹէ այն փորրիկ գործը, որ մեծ արդինք կրնայ բերել եթէ լու գործածուի, ընդունելութիւն գտնէ, ինչպէս յուսալի է յօգուտ կրթութեան, մտադիր ենք անոր լրացուցիչ մասերն ալ հրատարակել:

ԹԼՆԵԼԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇԱՐՍԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍ Ա.

ՆԱԽԱԳԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. ԱՌԱՐԿԱՅԻ

ԴԱՍ Ա. — ԻՐԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Աչքիդ առջև եղած բաներուն անուննք՝
քը դրէ : Պէտք է ամեն մէկ բառ զլխագրով օկտիլ և
ամեն մէկուն վերջը միջակետ մը դնել :

Օրինակ

Գրիչ . Թուղթ . Մելան . Բանակ . Զմեւին . Մատիտ
Գիրք . Կաղամար . Կախճ . Նամակ . Կեքամամ . Գրաս-
անդան :

Վարժարան

1. Սենեկի մը մէջ եղած իրերու անուններ :
2. Դասարանի մը մէջ՝ իրերու անուններ :
3. Ազարակի մը մէջ՝ կենդանիներու անուններ :
4. Պարտեզի մը մէջ՝ ծաղիկներու անուններ :
5. Զբօսարանի մը մէջ՝ իրերու անուններ :
6. Նախաճաշիկի առեն՝ իրերու անուններ :

ԴԱՍ Բ. — ԹԻՒԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Առջևդ գտնուած բաներուն անունները
գրէ, ամեն մէկուն թուովը :

Օրինակ

Գրասեղանի կամ սեղանի վրայ եղած բաներ. Չորս
գրիչ. Մէկ մատիտ. Երկու զմեւիւն. Մէկ մոմ. Եր-
կու շիշ. Մէկ կնիք. Եօթը նշխար. Երեք զիւրք :

Վարձուութիւն

1. Դաշտի մէջ եղած իրերուն անուններն ու թիւը :
2. Պարտէզի մէջ եղած իրերուն անուններն ու թիւը :
3. Գարոցի մէջ եղած բաներուն անուններն ու թիւը :
4. Նաւու մէջ եղած բաներուն անուններն ու թիւը :
5. Եկեղեցւոյ մէջ եղած բաներուն անուններն ու թիւը :
6. Սենեկի մէջ եղած բաներուն անուններն ու թիւը :

ԴԱՍ Գ. — ԲԱՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Երկու անունով շինուած բառեր գրէ :

Օրինակ

Գրակալ. Տողաշար. Ջրաման. Հայասէր :

Վարձուութիւն

1. Պարտէզի մէջ բաներ. 2. Գետի մէջ բաներ.

3. Փողոցի մէջ բաներ. 5. Անտառի մէջ բաներ.
4. Երկնից վրայ բաներ. 6. Դաշտի մէջ բաներ:

ԴԱՍ Դ. — ԽԱՌՆ ԴԱՐՁՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Տեսած բաներէդ գրէ այնպիսի իրեր որ զատ զատ կրնան յիշուիլ:

Օրինակ

Թերթ մը թուղթ. Գրքի մ'երեսը. Դանակին կտրել. Շիշի մը խիցը. Մատիտի մը ծայրը:

Աւարժութիւն

1. Գրքի մը մասերը. 4. Տան մը մասերը.
2. Աթուի մը մասերը. 5. Պարտէզի մը մասերը.
3. Սեղանի մը մասերը. 6. Դայրոցի մը մասերը:

ԴԱՍ Ե. — ՏԵՂԵՐՈՒ ԱՆՈՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Մեր քաղքին մօտ որչափ տեղերու անուններ որ գիտես՝ գրէ, բոլորն ալ գլխագրով.

Օրինակ

Իզմիրի մօտ տեղուանք: Գարապաշ: Քորտէլիօ:
Պուրնովա, Պուճա:

Վարժութիւն

1. Բաղին թաղերը . 4. Կ. Պօլսոյ արուարձանները .
 2. Թաղին փողոցները . 5. Հայաստանի մեծ քաղաքները .
 3. Անուանի շէնքերը . 6. Փոքր Ասիոյ դաւառները :

ԴԱՍ Զ. — ՄԱՐԴՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՒՆ. — Ձեր ընտանիքին անունները ցանկի ձևով գրէ . ամեն մէկ անուն գլխադրով սկսիր և վերջը օտորակէտ մը դիր :

Օրէնք

Ընտանիքի մ'անուններ . — Գ. և Տ՝ Ներսէսեան ,
 Պ. Տիգրան Ներսէսեան , Պ. Կարապետ Ներսէսեան ,
 Օրբորդ Սիրարիի Ներսէսեան , Պ. Զարէ՛՛՛ Ներսէսեան :

Վարժութիւն

1. Եկեղեցականներ . 4. Գրագէտներ .
 2. Վաճառականներ . 5. Դասատուներ .
 3. Բժիշկներ . 6. Դասընկերներ .

ԴԱՍ Է. — ՀԱՒԵՔԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՒՆ. — Յուցակ մը շինէ այնպիսի անուններու որ սովորաբար շատ բան մէկտեղ կը ցուցնեն :

Օրինակ

Ձիաւորներու վաշտ մը . Շուններու ջոկ մը : Ոչխար-
ներու հօտ մը . Մեղուններու երամ մը . Ծաղիկներու
փունջ մը . Նամակներու ծրար մը :

Վարժուիիւն

1. Նաւեր , զինուորներ ,	4. Այծեր , ծաղիկներ .
2. Խոտեր , թռչուններ .	5. Զրեր , մարդիկ .
3. Ատոլեր , ձկներ .	6. Կռունկներ , ազգաւներ :

+ ԴԱՍ Ը . — ՍՏԱՅՈՒՄ

ԿԱՆՈՆ . — Գրէ՛ մարդու մը և քանի մ'անունն , ու
բոց մին միւսն ունենայ կամ անոր յատկացած ըլլայ :

Օրինակ

Պօղոսին գլխարկը . Մարիամին գտակը . Տղուն մա-
տիար . Երկու աղոց դիրքերը . Շան պոչը . Շուներուն
պոչերը :

Վարժուիիւն

Սփայող

Սփայուած

1. Աննա , Պետրոս , Տիրան .	4. Գլխարկ , տուներ , դրիչ .
2. Չի , հաւ , կով .	5. Գլուխ , հաւկիթ , ականջ .
3. Ուղտ , էշ , արջ , կասիկ .	6. Վիզ , ձայն , թաթ , խաղ :

Գ Ա Ս Թ. — Վ Ե Ր Ա Ց ՈՒ Մ

ԿՍՆՈՆ. — Երկու բառով խօսք մը շինէ, մէկը վերայեալ յատկութիւն ունենայ միւսն իրական բան մը ցուցնէ :

Օրինակ

Արևուն պայծառութիւնը. Աղուէսին խորամանկութիւնը :
Մարդուն Կաշկռութիւնը. Լեռին Բարձրութիւնը .
Ծառին Երկայնութիւնը. Հարարին անուշութիւնը .

Վարժութիւն

Յարկութիւն

1. Հասակ, լայնութիւն, երկայնութիւն .
2. Գեղեցկութիւն, մեծութիւն, հպարտութիւն .
3. Մթութիւն, թարմութիւն, բարութիւն .
4. Վախ, յոյս, ոյժ, լոյս :

Իրեր

5. Տղայ, տաճար, դպրոց .
6. Արև, իշխան, վարժապետ .
7. Բանտ, խոտ, սիրտ .
8. Մանուկ, մարդ, կարիճ, միտք :

Ձ. ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴԱՍ Ա. — ՊԱՐՋ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Առջևդ գտնուած բաներուն անունները
գրէ, նշանակելով ամեն մէկուն չափը, ձևը, գոյնն
և այլն :

Օրինակ

Կարմիր կնքամոմ. շերմակ փղոսկր. Կապոյտ մեղան.
Երկու հին գրիչ. Մէկ նոր գիրք. Կլոր տուփ մը.
Սուր ասեղ մը. Երեք պղտիկ աշակերտներ. Աղոր
զգեստներ. Ծեր մարդիկ :

Վարձու-նիւն

Առարկաներ

Ժամացոյց, դանակ, մատնի, հայլի.
Գրիչ, մատիտ, քար, ծով.
Բալլիք, հով, ջուր, տնակ.
Փայտ, ածուխ, երկաթ, կար.
Կապար, պղինձ, ոսկի, արոյր.

Յարկու-նիւններ

Նոր, հին, սուր, փայլուն.
Բուժ, բարակ, կարծր, հանդարտ.
Մեծ, բուռն, վաղուն, սիրուն.
Կակուղ, պինդ, ամուր, թեթև.
Թոյլ, խիտ, դեղին, հաստ :

ԴԱՍ Բ. — ԿՐԿԻՆ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՒՍ. — Գրէ այնպիսի անուններ որ ամեն մէկն
երկու յատկութիւն ունենայ :

Օրէնք

Կծու պաղ օրեր . Մութ կապոյտ ծով . Փայլուն սև
աչեր . Բարակ երկայն մազեր . Հաւատարիմ սիրուն
շուներ :

Վարժութիւն

Երկինք , ամպ , արև , փոթորիկ , լեռ , լճակ , դեռ ,
փայտ , հովիտ , կղզի , օփն , աւաղ , դետեղը , ալիք ,
անտառներ , դաշտեր , պարտեզներ , վարդեր , լեռներ :

ԴԱՍ Գ. — ԵՐՐԵԱԿ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՒՍ. — Գրէ այլ և այլ իրերու անուններ , որ
րոց ամեն մէկն երեք չորս յատկութիւն ունենայ :

Օրէնք

Ժիր , հնազանդ , սիրուն տղայ . Խոշոր , ուժեղ ,
բարձր վանցի մը . Աղքատ , կոյր , մաւրացկան ծեր
մը :

Վարժութիւն

1. Հայ , վրացի , Տաճիկ , Քրանասցի , Անկլիացի ,
Յոյն , Պարսիկ .

2. Չի, կող, ընտր, խոյ, կատու, Շուն, Աղ-
ուէս, Գայլ.

3. Կարագ, Սագ, Բագ, Հաւ, Աղանի, Կաքաւ,
Տարրակ.

4. Տառեխ, Չողաձուկն, Օձաձուկն.

5. Օձ, Իժ, Գորտ, Մողէս, Աքիս, Կապիկ.

6. Ճանճ, Մոզուկ, Մեղու, Պիծակ, Թիթեռնիկ:

Գ Ա Ս Գ — Ա Ծ Ա Ն Ց Ն Ե Ն Ի

Կ Ա Ն Ո Ն. — Գրէ քանի մը անուններ որոյ ծայրը
մասնիկներ դրուելով մասնաւոր յատկութիւն մը ցու-
ցընեն:

Օրինակ

Գործ, Գործաւոր. Զուր, Զրայէն. Մանր, Մանրէկ.
Միս, Մսէղէն. Մարմին, Մարմնակաշ. Քար, Քարոսփ.
Հայ, Հայեցէ, Խոտ, Խոտաւէր. Սիրտ, Սրտոսփ. Սև,
Սևակ. Աղամանդ, Աղամանդէաց. Գոհ, Գոհոհ.
Հաս, Տհաս. Գաս, Գասակէց. Բարի, Անբարի. Զօր,
Զօրէն:

Վարժանքներ

1. Երկիր, Միտ, Քաղաք, Կուղ, Արծաթ, Թագաւոր.
2. Ժայռ, Իսրայէլ, Այլի, Միս, Կարճ, Ատի, Հաճ.
3. Պատէհ, Մոմ, Գեղ, Ընկեր, Զագ, Հող, Գեր,
Համ:

ԳԵՍ Ե. — ԲԵՂԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ երկու բանի անուններ որ նոյն յատկութիւնն ունենան, բայց երկրորդին աւելի շատ տուր այդ յատկութենէ քան թէ առաջնոյն :

Օրէնսի

Անուշ պտուղ, աւելի անուշ պտուղ. երկու փողոց, երկուսոցն փողոց. Մէջ տուն, Ֆեջագոյն տուն. Սիրան ծաղիկ, աւելի սիրան ծաղիկ :

Վարձուքիւն

1. Զմելին, Ժամացոյց, Բար, Փայտ.
2. Տուն, Գեղ, Լեռ, Գլուխ, Պատ.
3. Բիթ, Աչք, Բերան, Ծնօտ.
4. Եղ, Գառնուկ, Էշ, Զորի :

ԳԵՍ Զ. — ԲԵՂԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ երեք բանի անուններ նոյն յատկութիւնն ունեցող. բայց երկրորդն առաջինէն աւելի և երրորդն երկրորդէն աւելի շատ ունենայ այդ յատկութենէ :

Օրէնսի

Ժէբ մարդ, աւելի ժէբ մարդ, շատ աւելի ժէբ մարդ.
 Լաւ հաց, լատագոյն հաց, առիւտ լաւ հաց.
 Ազտոր օդ, աւելի ազտոր օդ, շատ աւելի ազտոր օդ :

Վարժաֆիւն

1. Սենեակ, Գուռ, Պատուհան, Յատակ, Չեղունք,
Գորգ, Նստարան.
2. Դաշտ, Յանկապատ, Փոս, Լճակ, Գետ, Պուրակ, Ծառ.
3. Զուր, Նաւակ, Նաւ, Ղեկ, Թիակ, Օրորոց,
Ղեկավար:

ԴԱՍ Է. — ԲԱՂԴԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ հետեւեալ յատկական անուններն.
երեք վիճակի մէջ, ամեն մէկը տարբեր առարկայով:

Օրինակ

Երկաթը շանք է, արծաթն աւելի շանք, ոսկին շար
աւելի շանք. երեք գիրք. առաջինը Տէ՛, երկրորդը Տե՛-
շա՛քոյն, երրորդը շար աւելի Տէ՛. Յովհաննէս փո՛ր է և
Թովմաս աւելի փո՛ր, Աննա շար աւելի փո՛ր:

Վարժաֆիւն

1. Բարի, վատ, պղտիկ, հեռու, ծեր, նորափ,
ուշ, կանուխ.
2. Բարձր, ցած, կլոր, քառակուսի, լայն, զօրեղ,
տկար.
3. Անուշ, թթու, աղի, թարմ, սիրուն, տգեղ,
չոր, հիւն:

Յ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՅԸՆ

ԴԱՍ Ա. — ՆԵՐԿԱՅ — ՄԻՆ ԵՆԻ ԲՅԷ

ԿԱՆՈՆ. — Իրի մ'անունը զրէ և այլա անոր վե-
րաբերող բան մը դիր քովը :

Օրինակ

Գրիչը նոր է, Գիրքն օգտակար է. Շիշը պարաս
է. Մաքուր է թուղթը. Սիրուն է պատկերը, Այլե-
լուչ է զգեստը. Չայնն անուշ է :

Աւարձութիւն

1. Քաղաք, եկեղեցի, մատուռ, թանգարան, աուն,
հիւղ, ամարանոց.

2. Գւլրոց, վարժարան, թատրոն, բանա, ամրոց,
հիւանդանոց.

3. Գրամ, ոսկի, արծաթ, պղինձ, դահեկան, հինգ-
նոց, քսաննոց :

ԴԱՍ Բ. — ՆԵՐԿԱՅ — ԿՐԷՆ ԵՆԻ ԲՅԷ

ԿԱՆՈՆ. — Երկու բանի անունները զրէ և այնպիսի
յայտկութիւն մը աւելցուր որ երկուքին ալ յարմարի :

Օրինակ

Ոսկին ու արծաթը սուղ են.

Մետաքսն ու բամպակը կակուղ են.

կարկուտն ու ձիւնը պաղ էն .
 Օղտակար էն կաթնն ու կարաղը .
 Հալուն էն շաքարն ու աղը .
 Անուշ էն մեղրն ու օշարակը :

Վարժութիւն

Զմիւռնիա ու Պօլիս . Չիեր ու կովեր . Ածուխ ու
 փայտ . Իւղ ու ջուր . Կաթ ու դարեջուր . Թուղթ ու
 գրիչներ . Կաղ ու օգ . Արև ու լուսին . Ոչխար ու
 գառնուկներ . Տէր ու ծառայ . Նաւ ու նաւաստիներ :

ԳԱՍ Գ. — ՆԵՐԿԱՅ — ԽՈՐԻ ԵՄԻՆՈՒՆԷՐ

ԿԱՆՈՆ. — Մէկ բանի կամ բաներու անունը գրէ ,
 ապա է բառը , եթէ մէկ բանի համար կը դրես , կամ
 էն , եթէ երկու կամ շատ բաներ ըսել կ'ուզես , և
 յետոյ մէկ քանի յատկութիւն ցուցընող անուններ ա-
 նելցուր :

Օրինակ

Մարմարը սպիւն , կարճը և պաղ է . Պղինձը կարճը ,
 թանր , պինդ , փայլուն ու կռելի է . Ասուին հաստ , կա-
 կաղ է և որոտակ . Կիտի սակրը սև , բելուտ է և արա-
 յիէ :

Վարժութիւն

1. Ոսկի , արծաթ , երկաթ , պղինձ , անագ , կա-
 պար , սնդիկ :

2. Նարինջներ, խնձորներ, տանձեր, խաղողներ, կեռասներ, նուռեր.

3. Վարդեր, շուշաններ, մանիշակներ, յասմիկներ, նարդէս, մեկոն :

ԴԱՍ Դ. — ՆԵՐԿԱՅ — Մանուկան յարկաւթան.

ԿԱՆՅՆ. — Բաղադրեալ բանի մը մէկ մասին անունն առ զրէ և սոյն մասին յատկութիւնը յիշէ :

Օրէնակ

Դանակին սայրը կարծր է. ճերմակ է լեռին սայրը. Նոր է տան փանկիւր, բայց դարձերը հիշ են. Գպրոցիկն դասարանները հոսի են, բայց դարձերը սէրտան է :

Վարժաւթան

Սեղան, տուն, զիրք, նաւ, դրասեղան, ծառ, ձի, էշ, երկինք, խանութ, ձեռք, դէմք, զլուխ, ժամապոյց, ոտք :

ԴԱՍ Ե. — ԳՈՐԾ ԱՆՑԵԱԼ — ԿԵ, ԿԻ՞

ԿԱՆՈՆ. — Առարկայի մ'անունը զրէ, և ապա սոյն առարկային երբեմն ունեցած մէկ յատկութեան անունն աւելցուր :

Օրէնակ

Նոր էր ժամապոյցը, Պզտիկ էր աղան. Ամպերը մութ

էն . Հովը սաստիկ էր . Դանակը սուր էր . Ծովը ա-
լէկո՞ծ էր . Կերակուրը տաք էր . Զրեքը պղտոր էն :

Վարժաւիւն

1. Սեղաններ , գորգեր , հայլիներ , պնակներ , ա-
թոռներ .

2. Մառաններ , մսուրներ , ախոռներ , սրահներ ,
խուցեր :

3. Կողի , պանիր , թէյ , շաքար , աղ , հաց , կաթ ,
սուրճ :

ԴԱՍ Զ . — ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԳՈՐԾ

ԿԱՆՈՆ . — Գրէ մի քանի խօսքեր որոց մէջ գոր-
ծողութիւն մը կատարուեր է :

Օրինակ

Յովհաննէս այսօր դպրոց քնաց . Շատ զիրքեր կը-
տեսէ . Աշակերտներն այսօր շատ աշխատէր էն . Մեծ
նաւեր հասան նաւահանգիստը . Մեր դասերը գիւրին է-
ղան . Եղբօրս տունը նոր շինէր էն :

Վարժաւիւն

Դանդաղ , ճարպիկ , ծոյլ , երկչոտ , քաջ , հաճելի ,
օգտակար , ուժեղ , ժիր , զուարճալի , աշխատասէր ,
գնեց , կորան , եղան , առին և այլն :

ԳԼՍ Է. — ԱՆՑԵԱՅ ԳՈՐԾ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ այնպիսի խօսքեր որոց մէջ գործ մը կը պատմու որ անցած է :

Օրէնսի

Շտեր մարդը քեզի հանդէպէր է . Շունն իր վրայ յար-
ջալէր է . Նամակներն ուշ հասեր էն ձեռքը : Սպասա-
ւորը աւելի է սենեակները :

Վարժարէնն

1. Կանոնաւոր , պարկեշտ , ուսումնասէր , չար , հե-
ռու .
2. Տետրակներ , աղջիկներ , տղայք , մարդիկ , տուն :
3. Գրեր էին , տեսեր էի , վարձատրել , պատմել ,
շինել :

ԳԼՍ Ը. — ԼԻՆԵՆԻԻՔ ԳՈՐԾ — ՂԻԻ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ այնպիսի խօսքեր որոց մէջ ղիի
գործածես :

Օրէնսի

Գեար ղիի ստի վաղը . Այսօր ձիւն ղիի հայ :
Գու հանգիստ ղիի լինէ . Պողոս գիրք մը ղիի ըն-
դանի . Փողոցը տղմտ ղիի լինէր :

Վարժարէնն

1. Յորեն , յարդ , պտուղ , բրինձ , դարի , հաճար .
2. Աւատ , չոր , անուշ , ճերմակ , լեցուն , սուղ :

ԳԼԱՍԺ. — ԳՈՌԾՈՂՈՒԹԻՒՆ — ԿԵՆԴՐԱՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ այլ և այլ կենդանիներու անուններ յայտնելով թէ ի՞նչ կ'ընեն :

Օրէնք

Ձին կը լռէ . Ոչխարը կը ծայէ . Թռչունը կը լռէ .
Որդը կը սուս . Եղջերուն կ'ոտոտարէ . Գայլը կ'սուսայ .
Մեղուն կը քշուի . Աքլորը կ'երգէ :

Ձարձոսթիւն

1. Կով , էջ , վազր , գիղ , ուղտ , բրջ , օձ , կառու .

2. Ծիծեռնիկ , աղաւնի , արծիւ , անոզ , ճճճղուկ ,
արեւիկ .

3. Ձուկ , տառեխ , զայլաձուկ , օձաձուկ , կէտ .

ԳԼԱՍԺ. — ԳՈՌԾՈՂՈՒԹԻՒՆ — ԱԿԵՆԴՐԱՆՆԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ այլ և այլ բաներու անուններ յայտնելով թէ ի՞նչ կ'ընեն :

Օրէնք

Ոսկին կը խփէ . Ազամանդը կը շողայ . Ձուրը կը հօտի .
Ծաղիկները կը ծաղկեն . Ծովը կ'ալիւնի . Տաք օդը
վեր կ'ելնէ . Ձիւնը կը հալէ . Հովը կը խփէ . Բարախն կ'երգէ :

Վարժառնիւն

Վարդեր, նարինջ, փղոսկր, հայելի, կաղ, պողո-
վաս, ծառեր, ծով, կայծակ, զայլակ, մշուշ, կար-
կուտ, կաղնի, աստղեր, ձիւն օ

ԴԱՍ ԺԱ. — ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ — Խ—

ԿՈՆՈՍ. — Գրէ այլ և այլ իրերու անուններն և եր-
կու կամ աւելի գործողութիւններ օ

Օրնի

Բաղերը իւր փոխն, իւր լուսն և իւր լիւնն օ Տղաք իւր փո-
չն, իւր զաւնն և իւր ցարիւնն օ Քանի մը միջատներ իւր լիւ-
տն, իւր քաղն և իւր խայլնն օ Մարդիկ իւր խորհն, իւր խո-
տն և իւր խորձնն օ Աչքը իւր խորի ու իւր լայն օ

Վարժառնիւն

1. Զայլեամ, կէտ, կոկորդիլոս, ոնդեղջուր, լու-
տան, ինձ, կուղբ օ

2. Կնձի, կաղնի, մայրի, թուզ, կաղին, խնձոր, օ
սալոր, այգի օ

3. Արմար, լայլտ, քար, մտաղ, աւաղ, կրաքար օ

ԴԱՍ ԺԲ. — ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ — Զածալն խորն օ

ԿՈՆՈՍ. — Խօսքեր գրէ որոց ամեն մէկը գոնէ երեք օ

բառ ունենայ . ա) Գործող անձին կամ իրին անունը .
բ) Գործողութիւն յայտնող բառը . գ) Այն անձին կամ
իրին անունն որու վրայ գործողութիւնը կը դառնայ :

Օրինակ

Տղան կը ծեծէ շունը . Պօղոս գրեց նամակը . Կաս-
տան բռնեց մուկը . Նաւաստին շինեց նաւակը . Աշա-
կերտը կը սորվի իր դասը . Սպասաւորը գուռը բացաւ :

Աւարձութիւն

1. Տեսնել, լսել, ուտել, շարժել, օրել, նետել,
կանչել, պատմել .

2. Կարգաւ, գծել, բերել, սկսիլ, ծռիլ, կտրել,
վառել .

3. Այրել, փորել, օգնել, պահել, բռնել, վերցը-
նել, զրկել, մանել .

ԴԱՍ ԺԳ — ԳՈՐԾՈՂԱԹԻՒՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւն մը դրէ որ առ նուազն
հինգ գլխաւոր բառ պարունակէ . ա) Գործողին անու-
նը . բ) Գործողին յատկութիւնը . գ) Գործը . դ) Ա-
ռարկային անունը . ե) Առարկային յատկութիւնը :

Օրինակ

Պզտիկ եղան նետեց մեծ քարը . Այս խելոք աշա-
կերտը պատուեց աղւոր զիւրջ մը . Ծեր մարդը շինեց

գեղեցիկ տուն մը . Գաջասիրա զինուորը աղատեց իր բարի մայրը :

Վարժա-լէան

1. Աշխատիլ, եփել, շահիլ, պատրաստել, օրինակել, ընտրել, մշակել .

2. Արել, շինել, ընդունիլ, մերժել, խմել, սպաննել, զլորել .

3. Դնել, ծախել, առնուլ, տալ, վնասուել, գտնել, ծալել :

ԴԱՍ ԺԴ. — ԴՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԱՅՆՈՆ. — Նախադասութիւն մը գրէ, ՚ ինչպէս որ արդէն գրեցիր, միայն գործողին կամ առարկային երկու յատկութիւն տալով :

Օրինակ

Իսեղճ պզտիկ տղան կ'առաջնորդէ կոյր ծեր մարդը, Այս ժրաջան խելօք աշակերտը պատուեց աղւոր մեծ գիրք մը . Այս մանր թեթև կաթիլները կը մաշեն մեծ կարծր քարեր :

Վարժա-լէան

1. Իաշել, վաստրկիլ, խորտակել, միաւորել, նորոգել, կապել .

2. Գիտել, հաւնաքել, շարել, կարգադրել, մոռնալ, յիշել :

Տ. ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ

ԴԱՍ Ա. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂ ԲԱՌԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Առարկային անունը գնելու տեղ, գրե բառ մ'որ անոր պաշտօնը վարէ : Բու անունդ գրելու տեղ՝ է՞ գրէ . Պետրոս գրելու տեղ՝ ա՞ն գրէ . Հայր ու մայր գրելու տեղ, ա՞նո՞ւ գրէ և այլն :

Օրինակ

Ե՞ գուռը բացի . սպասաւորը գոցեց լա՞յն . է՞ ներս մտայ , ի՞ մուճակներս մաքրեցի , ի՞ գլխարկս հանեցի և նստայ . Արապետ դպրոցէն եկաւ . ա՞ն ցցուց ինչ իր տետրակներն , որ մաքուր էին . ետք ա՞ն գնաց իր քրոջ քով . ա՞ն ալ պարտէզը կը խաղար :

Վարձու-խիւն

1. Բաժնել , զատել , գոցել , ծածկել , բանալ , ցրուել .
2. Տնկել , պաշտպանել , խնամել , հերկել , սառկել :

ԴԱՍ Բ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հեռակեալ բառերով .

է՞ , շի՞ , ինչ . Դե՞ , Դերինք , Դե՞ :

Օրինակ

Ե՞ գրեցի իմ հրահանգս , Ան ծեծեց զի՞ . Աշոտ առուաւ ինչ սյս սիրուն շունը . Մե՞նչ կարենցալցինք Դերինք :

Վարձատրիան

1. Թուիլ, քալել, կենալ, վազել, գրել, կարգալ.
2. Խօսիլ, ցատկել, պարել, երգել, որսալ, հեծնալ.

ԴԱՍ Գ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նորէն գրէ խօսքեր այս բառերով .
 դու, Կուիլ, Կել. Կուտ, Կելիլ, Կել.

Օրէնակ

Կուտ չի բարեկամս ես. Այս Կուիլ է. Տեսայ Կել.
 Կուտ առիք ինչ այս նոր ժամացոյցը. Ան երէկ Կելիլ
 խորտակեց. Բիչ օրէն Կել պիտի տեսնեմ:

Վարձատրիան

1. Յուսալ, մտածել, դատել, բաղդատել, յարգել,
 պատուել.
2. Հանդիպիլ, բարեկել, հարցընել, գիթալ, զարմա-
 նալ, մեկնիլ.
3. Հրամայել, հնազանդիլ, կատարել, թողուլ, տա-
 նիլ, ներել.

ԴԱՍ Դ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Առաջուան պէս գրէ խօսքեր, հետեւեալ
 բառերով.

Կել, Կուտ, Կելիլ, Կել. Կելիլ, Կելիլ, Կելիլ.

Օրինակ

Ան է՛ք քեռիս է . եր ձին վար նետեց շէն . եր գիրքն
անոր տուի . Աննց բան մը չըսի . Ա՞ յիմար է . Ա-
ննէ է՛ք հօրս բարեկամներն են . Տեսայ զաննէ այսօր .
Աննց գործը լմնցուցին . Աննէ ուր են :

Վարժապետի

1. Ընդունիլ , գործածել , նկարել , ներկել , հանել ,
գալ .
2. Ելնել . քալել , վազել , ընկնիլ , ճամբորդել , մո-
չորիլ .
3. Դառնալ , պառկիլ , քնանալ , երազել , արթըն-
նալ , լուալ :

ԳԱՍ Ե . — ԳԵՐԱՆՈՒՆ

ԿԱՆՈՆ . — Նորէն գրէ նախադասութիւններ , այս
բառերով .

է՛ն , էրբ , անրբ , յերբ , յերբ , աննորբ .

Օրինակ

Այս գրիչն է՛ն է . Իբբ կորսնցուց . Անրբ կտորե-
ցաւ . Մերբ նոր է . Չերբ հինցաւ . Ե՞ ստակ տուի ա-
նօր . Իբննցը գողցան . Աննէ էրբե աւելի բարեսիրտ են .
Մէնէ էրննցե աւելի խոնարհ ենք :

Վարժապետի

1. Լարել , հինել , յղկել , սրբել , մաքրել , թղլուալ ,

2. Ամբաստանել, գովել, դատապարտել, վարձանարել, յաղթել, տալ.

3. Զրել, գտել, հրել, ճարել, հարել, բանիլ, համրել:

ԿԱՅ Զ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ (Յ-Դ-ԲԵՐ-Ի-Ն)

ԿԱՆՈՆ. — Հետևեալ բառերով նախագասութիւններ շինել:

որ, որո, շէր, որմե. որոց, որոցմե, որով.

Օրինակ

Եւ կը սիրեմ այն մարդն որ կ'աշխատի. Այն աշակերտն՝ որո՞ վրայ խօսեր էիր, պատիժ կրեց. Հիւանդներն՝ շէր դարմանեց բժիշկը, հիմակ աղէկ են. Զինուորին քաջութիւնն, որով յաղթեց թշնամիին, գովեստի արժանի է. Ընտիր են այս խնձորներն որոցմե երեք հատ կերայ. Շնորհակալ եղայ ընկերիս, որմե փոխ առեր էի այս գիրքը:

Վարձուրիւն

1. Ժողովուրդ, աղայք, հայր, մայր, թուղուն, ձուկ, նոռ.

2. Մոյթ, բուրդ, մուշակ, գրացիներ, բարեկամներ, մշակ.

3. Դերձակ, դրատուն, հացագործ, զինուորներ, գիւղեր:

ԳԱՍ Է. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ (8-7-1-2)

ԿԱՆՈՆ. — Հետեւեալ բառերով նախադասութիւններ գրէ .

այս այդ , այն . նոյն , ստեղծ , անորմէ .

Օրինակ

Սուղ է ի՞մ զիրքս . Այդ կ'արժէ հինգ զուրուշ . Այն տասնոց մը . նոյնն ունիմ . Այդ բլուրները ծաղկաւէտ են . Ատեղծ հասուն պտուղներ են . Ատեցօ՛ւ մէկը շատ խոր է . նոյն ճամբէն անցայ :

Վարժարեւիտ

1. Տուն , դաշտ , բլրակ , արև , աստղ .
2. Եկեղեցի , քաղաք , դաւան , տէրութիւն ,
3. Ծով , նաւ , կղզիներ , ժայռեր , խորշեր :

ԳԱՍ Ը. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ (9-7-1-2)

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ հետեւեալ բառերով .

իմ , Գո-իդ , երբ . Բերնէ , յերնէ , երեւոյց .

Օրինակ

Այս մոմս իմ չէ . Իբր ճերմակ պիտի լինի . Ի՞մ եղբայրս գարոց գնաց . Գո-իդ շուկայ իջաւ . Մերնէ փողոցները կը պտըտի . Ձերնները կը կարգան :

Աւարձութիւն

1. Օր, շունչ, աչք, ձայն, կրակ.
2. Գոյն, գլուխ, մազ, վիզ, այտ, ծնօտ.
3. Թև, ձեռք, մատ, ոտք, ականջ:

5. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԷԱՆԳՆԱՄԱՆՔ

ԴԱՍ Ա. — ՄԱԿԱՍՅ (Ուրեմիւն)

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւն մը՝ յայտնելով թէ ինչպէս կամ ինչ կերպով գործողութիւն մը կատարուած է:

Օրինակ

Գառնիկ կրնայ գրել, բայց Իսկուհին կարող է ալ ուր գրել. Տիգրան աղէղ կը խօսի. Մայրը Գործակետ կը սիրէ իր զաւակը. Բարեկամն Տե՛տալէո շնորհակալ է իրմէ. Զինուորը Կապուսար կուեցաւ. Քեզի հետ Բա՛րեմբէն վարուեցաւ:

Աւարձութիւն

1. Այսպէս, ճիշտ, վատաբար, փափկութեամբ, ծանրապէս, թեթևակի.
2. Հաստատապէս, կարճ, նրբօրէն, անուշութեամբ, դառնապէս.
3. Շեղակի, ճշդիւ, նիւթապէս, էպէս, մտովի, ընտրութիւն:

ԳԼՍ Բ. — ՄԱԿՐԱՅ (Ժ-Դ-Ե-Զ-Է-Ը)

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հարցընելով կամ յայտնելով թէ գործողութիւն մը երբ կատարուեր է :

Օրէնք

Ե՛րբ մեկնեցաւ Իզմիրէն. երբէ՛ւ չըպիտի տեսնեմ զինք. Այն տղին աշակերտը բացակայ էր. Հէ՛մէ կրնամ գրել նամակը. Արդէն ճամբայ ելեր էր :

Վարժանքներ

1. Ան այժմ, իսկոյն, օրովհետեւ, մինչդեռ, միանգամ, նախ.

2. Յաճախ, ստեպ, օր ըստ օրէ, միշտ, երբեմն, ծանրապէս.

3. Արագօրէն, շատով, արդէն, վաղը, այսօր, ապա :

ԳԼՍ Գ. — ՄԱԿՐԱՅ (Ց-Դ-Ե-Զ)

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հարցումներ ընելով կամ պատասխան տալով գործողութիւն մը կատարուած տեղի մը վրայ :

Օրէնք

Ո՛րք ընկաւ Մեծն Վարդան. Ա՛տր էիր երբ հայրս եկաւ. Ա՛նք չէիր. Ո՛ւսկից կը դառնար բարեկամս. Ներհասար կը զգար իր յանցանքը :

Վարժութիւն

1. Հոս, հոն, դրսէն, ներսէն, անդին ասդին, հե-
ռուէն .

2. Մօտէն, քովընտի, մեկուսի, ուտտի, անկից,
ընդ առաջ .

3. Ստորե, վերե, ներքնակողմ, վարէն, վերէն,
վերուստ :

ԴԱՍ Դ. — ՄԱԿՐԱՅ (բ-ն-ի-ւ-ն)

ՎԱՆՈՆ. — Խօսքեր զրէ յայտնելով թէ որչափ դարձ
կատարուած է .

Օրէնք

Շօք փէլ խօսեցաւ . Կարծեմ թէ շփուանց կը կաս-
կածի . Շօք դովեցի անոր ընտիր վարմունքը . Հօշ-
կրցաւ կտոր մը հաց ուտել . Բաական լաւ կը գատէ այս
բաները :

Վարժութիւն

1. Շատ, չափէն աւելի, յետին աստիճան, անչափ,
մասամբ .

2. Առատապէս, սակաւ, հիմնովին, բոլորովին,
այսքան .

3. Շոյլարար, գլխովին, այսչափ, որչափ, յե-
տին ծայր :

ԳԱՍ Ե. — ՄԱԿՐԱՅ (Հորդանանի և Եփրատի)

ԿՍՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ որոց մէջ բան մը կը հաստատես կամ կը մերժես :

Օրինակ

Օգը տարր մը չէ . Կրնամ տուն երթալ . Ո՛չ, պարտաւոր ես աստ մնալ . Նա լէրեւ իր դասը . Կրնոյ խաղալ, այժմ :

Վարժարան

1. Հան, այս, ո՛չ, բնաւ, անհունս, որոշապէս .
2. Ճշմարտապէս, իրաւի, արդարեւ, անշուշտ .
3. Ամենեին, ստուգապէս, երեոյթապէս, հիմնապէս :

ԳԱՍ Զ. — ՄԱԿՐԱՅ (Տորոնտոնի և Օրոնտոնի)

ԿՍՆՈՆ. — Գրէ տարակոյս կամ ստուգութիւն յայտնող մակըայներ :

Օրինակ

Թերեւ իր խոստումը չբռներ . Գոյնէ վաղը կը հասնի . Հասանապէս նամակը կ'արտուած է . Գիտեմ սպասուողէն այս բանը :

Վարժարան

1. Գուցէ, գիպուածով, յանկարծակի :
2. Անշուշտ, ստուգիւ, անկասկած :

Գ. ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ ԵԱՐԱՌԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ Ա. — ՆԱԽԵՒԲՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ՝ իւրաքանչիւրը հետեւեալ բառերէն մէկուն հետ կապելով:

Վրայ, ժել, գեճ. երէլ, ժեղէն, շորջ.

Օրէնալ

Դրի զիրքը սեղանին վրայ. Նաւակին ժել հինգ հոգի կար. Ժողովուրդը թաղաւորին զօրաց գեճ ելաւ. Աշխատութենէ երէլ պիտի հանդստանամ. Այս կենդանին քարայրին ժեղէն գուրս ելաւ. Գլխուն շորջը կապեց:

Վարժաբիւն

1. Երկիր, զօրժ, գետ, ճաշ, առն, վանք.
2. Օրէնք, հոլ, պատ, երկինք, ծովափ, լիճ.
3. Դպրոց, սրահ, տանիք, շտեմարան, բաղնոց.

ԴԱՍ Բ. — ՆԱԽԵՒԲՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հետեւեալ բառերով.

ձիւ, Բուրբոյիլ, գեղ է, զար, Բոց է.

Օրէնալ

Հովիւը հօտին ձիւն էր. Նաւը գեղ է կղզին կը տահէր. Գողը տան Բուրբոյիլ կը շքէր:

Վարժութիւն

1. Գլուխ, նաւ, խաղաղութիւն, պատերազմ, հրաման.
2. Մարդիկ, ճամբայ, պալատ, զինուոր :

ԴԱՍ Գ. — ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Խօսքեր գրէ հետևեալ բառերով .
 արջ, եղև, դուռ, ճեղ, տեղ.

Օրինակ

Յանցաւորները դատարորին արջն ելան . Աստուծոն սեղանին դուռ նստաւ . Նամակը գրելէն եղև զոցեց . Բլրին ճեղ կանկ առաւ . Ար խաղար գրելու տեղ :

Վարժութիւն

1. Ձիապան, լեռ, բլրակ, լուսին, զօրապետ .
2. Սուր, առուակ, իշխան, հայր, հրեշտակ :

ԴԱՍ Գ. — ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հետևեալ բառերով .

համար, արտաջ, դիմացը, գոթանակ, Կան .

Օրինակ

Դպրոցին համար իր աշխատութիւնը սկսաւ . Վարժար-

պետին զալէն առջ զասս սերտեր էի . Մեր տան դէ-
մաց պարտէզ կայ . Փնիւնակ գործելու կը խօսի . Ժրա-
ջան է Կան զիս :

Վարձուիւն

1. Ծառայութիւն, աթոռ, պաշտօն, պատկեր, խաղ .
2. Ոսկի, դանձ, տարի, ժիր, ծով, լճակ :

ԴԱՍ Ե. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆ. — Հետեւեալ բառերով նախադասութիւն-
ներ գրէ .

հետ, առանց, 'ի վեր, ըստ, ներքե .

Օրինակ

Եղբորս հետ զիւղը գնաց . Առանց հրամանի գուրս
ելաւ . Ամսէ մը 'ի վեր գործն աւարտած է . Ար վա-
րուի ըստ օրինաց :

Վարձուիւն

1. Ծառ, ձոր, ծածկոց, դաստիարակ, գուրս .
2. Դրամ, ուսում, դաս, աւանդ :

Գ. ԿԱՊՈՂ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԴԱՍ Ա. — ՇԱՂԿԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Քանի մ'անուններ կապէ մէկ նախադասութեան մէջ:

Օրինակ

Երկ-ի, պիւնի և կարգ շատ օգտակար մետաղներ են. Արդէն — Արեւը աւելի պզտիկ են քան Երկիրը. Արդար, Դուին — Անի Հայաստանի Հին քաղաքներն էին. Ծախ և օրը կը շրջապատեն Երկիրը:

Վարժութիւն

1. Սատուրնոս, Հերշէլ, Արամազդ.
2. Աստղեր, մոլորակներ, արրանեակներ.
3. Ծառեր, տունկեր, ծաղիկներ, խոտ.
4. Ոսկի, արծաթ, անադ, սնդիկ, թիթեղ.
5. Առիւծ, վազր, ինձ, քուռակ, եղջերու, ցիւ:

ԴԱՍ Բ. — ՇԱՂԿԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Միացուր երկու կամ երեք ածականներ որ կրնան նոյն անուան հետ դործածուիլ:

Օրինակ

Թեղօշի փայալը կարծր, պինդ և փեական է. Երէկ ցրար, խոնու — անյրևոր օր մ'էր. Արծր, օղբոյ՛ թորակ և թոփանջիկ է ապակին:

Օրէնք

Ճերմակ, փայլուն, նուրբ. Մաքուր, անպոյն, անհամ. Նորասի, զուարթ, անհանդարտ. Պայծառ, կապոյտ, յտտակ. Կակուղ, թթու, լուխ. Սրտոտ, հաճկու, անվախ:

ԴԱՍ Գ. — ՇԱՂԿԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ այնպէս որ նոյն անուան (անուն բայի) վերաբերող երկու երեք բայ իրարու կապուին:

Օրէնք

Ծաղիկներ ինքուսնին ու ինքին. Արեւ ինքուսնին: Ինքուսնին և կենդանացնէ մարդիկը. Այս անգամ օրիորդը ինքուսնին, կենքէ ու ինքուսնին. Ապրեցաւ ու մեռաւ նա իր հայրենիքին համար:

Վարժութիւն

1. Սարդ, ողնի, սկիւր, ճագար, խլուրդ, ջորի.
2. Վիթ, այծեամ, կուզ, ոչխար, այծ, վարազ.
3. Սարիկ, ճնճղուկ, աղուա, տարմահաւ, ճպուռ:

ԴԱՍ Դ. — ՄԱԿԱՆԵ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ երկու երեք

առարկայ իրարու կայելով այնպէս որ մի և նոյն բառ
յէն ներդարծուին ։

Օրինակ

Ձի մը գարի , յարդ տա խոտ կ'ուտէ . Բարի մարդ մը
կը սիրէ իր ընտանիքն , իր բարեկեցիկներն և իր հայրենիքը .
Վասպուրականն ունի աղւոր լէճեր , ջրոտեր , լեռներ և
հովիտներ ։

Վարժառնիւն

1. Անալուծ , եղնիկ , ջայլեամ , կուռնիկ , կկուռ
2. Սամոյր , գոմէշ , օձ , մրջուռ , փիղ , յովազ .
3. Վան , կարին , կարս , Անի , Մուշ , Զուլայ .
4. Զօրաստ , նաւարար , դրողիւր , բարերար ։

ԴԱՍ Ե. — ՇԱՂԿԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ մէկ քանի մակ
բայներով որ նոյն բային որպիսութիւնը ցուցնեն ։

Օրինակ

Աշխէն պարզօրէն և լայնաբերութեամբ կը հագուի . Երա
ուանդ շատ , շիրակ և անտուղ կը քալէ . Սրամ անխնայ
անգիտօրէն և արիւթաբ մարուեցաւ իր թշնամիներուն հետ

Վարժառնիւն

1. Շինել , ստիպել , թրջել , ելնել , կռնել , յաղթել .

2. քալել, դիտնալ, կուռիլ, տեսնուիլ, խնամել.
 3. Շարժիլ, արշաւել, յարձակիլ, երեիլ, դիմադրել.
 4. Մտածել, որոշել, գործել, բաժնել, ածել, սիրել:

ԳՆՍ Զ. — ՇԱՂԱՅԳ

ԿՆՆՈՒՆ. — Նախադասութիւններ գրէ երկու երեք նախադրութիւններով:

Օրինակ

Սպասաւորներն իշխանին առջևն ու ետևն կը վազէին: Սանդղէն վեր ու վար կ'երկներ կ'իջներ. թռչունները կամբընն վրան ու փախ կը թռէին:

Վարժարան

1. Երթալ, գալ, նստիլ, քալել.
 2. Կարգալ, գրել, երգել, պարել:

ԳՆՍ Է. — ՇԱՂԱՅԳ

ԿՆՆՈՒՆ. — Գրէ նախադասութիւններ որոց իւրաքանչիւրն շաղկապով մը միացած երկու մաս ունենայ:

Օրինակ

Երանի հեգեբուն, վաճ չի անոնք պիտի ժառանգեն երկիրը: Նա քաջարող է, վաճ չի ժուժկալ է. նա

աննեակը մտաւ հոնորարդէն և անմիջապէս ամուսն առաւ նստաւ օ

Վարժարան

1. Ընտանի, արտաքին, ընդհանուր, մեծ, շիտակ օ
2. Գլխաւոր, զուգահեռական, ներքին, խոհեմ, սիրուն օ
3. Հաստատ, կենսական, լայն, բարի, սուր օ
4. Մութ, փափուկ, անկարող, սուտ, լուրջ օ

ԴԱՍԸ. — ՀԱՂՅԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Հարցուպատասխանով նախադասութիւններ դրէ, սկիզբն ինչո՞ւ հոմար և վերջը լած շէ դնելով օ

Օրինակ

Ինչո՞ւ հոմար ոգելից ըմպելիք չես խմեր, լած զի վնասակար են. Ինչո՞ւ հոմար սունկը կը ծփայ ջրի վրայ, լած զի ջրէն աւելի թեթեւ է օ

Վարժարան

1. Հանթ, կարկուտ, ձիւն, անձրև, ծիածան օ
2. Խաւարում, շողի, ջերմութիւն, ջուր, օդ, կապ օ

ԴԱՍԹ. — ՀԱՂՅԱԳ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ և օր բառով կապէ օ

Օրինակ

Ստեղծ կ'ըսէր, որ բնիկ երկիրը չէր դացած. Լաւ ապրէ որ երջանիկ լինիս. Պատուհանը բացաւ որ թրուշունը թուի երթայ. Թող դասը մտադիր կարգայ որ լաւ հասկընայ :

Վարժաւիճակ

1. Ուղեղ, միտք, դործարան, զղայարանք, պատկերներ, մտածմունք.
2. Անբաժանելի, տարբեր, անկախ, մաւոր, աղատ.
3. Գծել, վարուիլ, յարգարել, միաբանել, կաղմել.

ԳԱՍ Ժ. — ՇԱՂԿԱԳ

ԿԱՆՈՍ. — Գրէ նախադասութիւններ հետեւեալ բառերով.

Ելի, Կանի որ, Երեմի, Եստի.

Օրինակ

Ելի հայրդ տունն է ըստ անոր որ զինք տեսնել կ'ուզեմ. Գանի որ կը դժկամակիս աշխատելու պիտի պատժուիս. Պարտքը կը ճանչնաս, Երեմի վճարէ. Ինք ուղիղ ճամբան թողուց, Եստի ես իրմէ բաժնուեցայ.

Վարժաւիճակ

1. Բարեսրտութիւն, արդարութիւն, խիղճ, յոյս, լոյս.

2. Բնաւորութիւն, հաճոյք, անձեր, դէպքեր, հրահանգ.

3. Գծուարին, ծիծաղաշարժ, այլանդակ, անսաստ:

ԴԱՍ ԺԱ. — ՈՐՈՇԻՉ ՇԱՂԿԱՊԵՐ

ԿԱՆՈՆ. — Գրէ նախադասութիւններ այս բառերով.
 ոչ, թէպէտեւ, սակայն, կամ, քայքայ, այլ, քոնէ, չափ, հոգ:

Օրինակ

Ստոյգ եմ որ ոչ իմն է յանցանքը ոչ քուկդ. Գուրս պիտի ելնեմ, թէպէտեւ օղը զէշ է. Ինք տուաւ այս խրատը, սակայն չլռնեց. Կամ խնձոր պիտի ուտէ կամ տանձ. Եղէզը կը ծռի քայքայ չկոտորիր. Բռնաւորը չէ յանցաւորն այլ իր սարուկները. Գոնէ իմ սուրս քուկինիդ չափ կտրուկ է, հոգս ուր է իրը:

Վարժութիւն

1. Սահմանել, լարել, դառնալ, նկատել, ձևել.
2. Ծալլել, բաժնել, աժել, ուղղել, պատուաստել.
3. Աման, հեղուկ, աղբիւր, ժամացոյց, տեսարան.
4. Հազուստ, նամակ, հաւկիթ, պարտէզ, դետ:

Յ. ՉԱՅՆԱՐԿԵՆԸ

ԳՆԱՍ Ա. — ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՄՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ հետեւեալ բառերով .

ողջոյն , սն , սն , զնն , սփռն , սեղ , երանէ թի , սուրէն :

Օրէնակ

Ողջոյն ձեզ , բարեկամներ . Ո՛հ , իմ հայրենի երկիրս . Ա՛հ , երջանիկ պիտի լինէիր . Ա՛նն , բարեկամ , սրչափ փոխուեր ես . Ափսո՛ս , աշխարհ մութ է ինձ . Մե՛զ որ իմ յոյսերս չկատարուեցան : Երանէ՛ թի այս լուրը չհասներ . Ասուրէն , զաւակս :

Աւարձութիւն

1. Լալ , աղաչել , վշտանալ , մեռնիլ , ժպտիլ .
2. Մահ , խաղաղութիւն , հայրենակից , խնդութիւն , գիշա .
3. Յոյս , աղմուկ , անբաղդ , ծով , թնդանօթ .

ԳՆԱՍ Բ. — ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՄՆՈՆ. — Նախադասութիւններ գրէ այս բառերով .
բռնէ , զնն , սն , սն , է , հէ , զնն , սնն .

Օրէնակ

Բռնէ , իր փափաքին չհասաւ . Անն , գլխուն . Ո՛հ

անդուծ մարդիկ, մի մօտենաք ինձ. Ա՛, թշուառական,
 քնչպէս փախար. Ե՛, չե՛ս լսեր ըսածս. Հէ՛, ո՛ւր են
 սպասաւորները. Վ՛շ, դու մեծ մեծ խօսեցար բայց
 քան մը չըրիր. Ահ՛ երեցան մեր ազատարարները:

Վերջո՞ւնիւն

1. Պատերազմ, բանակ, փախուստ, յարձակում:
2. Յանցաւոր, մարդ, անմիտ, փափաք, երկիւղ:

ՄԱՍՆ Բ.

ՊԱՐԶ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԵՍՐԲ. — ԸՄԲԹՆՈՒՄԻ ԱՐԳԻՒՆԵՐ

ԴԱՍ Ա. — ՏԵՍԱՆԵԼԻՔ

ԿԱՆՈՆ. — Աչքիդ առջև առարկայ մը դիր. ուշադիր քննէ զայն աչքովդ. պէտք չէ որ զայն շօշափես, սչ ճաշակես և ոչ հոտուրտաս: Յետոյ ինչ որ աչքովդ տեսար դրէ:

Օրինակ — Կորբ ղը կնգամամ.

Այս կնքամովն կտորը դրեթէ չորս բթամատ երկայն է, կէս բթամատ լայն, և մէկ քաւորդ բթամատ խիւս: Գոյնը շատ փայլուն կարմիր է, և վրան դործարանատէրին անունը գրոշմուած կայ: Ապակիի պէս կը շողայ երեսը, այնպէս որ կարծեմ թէ ողորկ է, թէև չեմ կրնար այս բանս ստուղապէս հաստատել, եթէ զայն չշօշափեմ: Մէկ ծայրը կոշտ է, որպէս թէ կտրուած լինէր, միւսը մսոտ, կանթեղի մը բոյին վերայ գրուած լինելուն:

Վարձուիլին

1. Օստեայ,	3. Կաղամար,	5. Փղոսկր,
2. Զմիլին,	4. Թևաթոռ,	6. Աթոռակ:

ԴԱՍ Բ. — ՃԱՇԱԿԵԼԻՔ

ԿԱՆՈՆ. — Առարկայ մ'առ բերանդ տար, բաւական է որ փնասակար բան մը չլինի, և ասպա արդիւնքը բացարէ :

Օրէնսէ — Թաս ին ինչ :

Այս թասին մէջ եղած նիւթը թէյ կը կոչուի, թէև ճիշդը խօսեալով, այս տունիին տերեւներէն խաշած բան մ'է : Իր համն իրեն յատուկ է բայց ախորժեղի : Բնապէս քիչ մը դառն է, բայց եթէ մէջը շաքար դնես դառնութիւնը կ'անցնի : Հոտաւէտ է իր ճաշակն ու հաճելի :

Վարժարէն

1. Սխտոր,	5. Մեղր,	9. Ալնամոն,
2. Գեանախնձոր,	6. Նարինջ,	10. Հաղարջ,
3. Լեմոն,	7. Խաչմէ,	11. Խնձոր,
4. Քացախ,	8. Գինի,	12. Պանիր :

ԴԱՍ Գ. — ՀՈՏՈՏԵԼԻՔ

ԿԱՆՈՆ. — Հոտոտելիքդ գործածէ և արդիւնքը զրէ :

Օրէնսէ — Բացուած լարդ ինչ :

Այս աղւոր ծաղիկը վարդ կը կոչուի : Իր կոկոններն հետզհետէ կը բացուին և ամեն մէկէն զմայլելի հոտ մը կը բուրէ : Բայց ամենէ աւելի անուշ հոտ մը հասողն անծ վարդին թերթիկներն են : Վարդի թերթե-

բէն հանուած հիւթը «+» նշելէ բուրմունք մ'ունի որ
կ'ըսուի Վարդի հիւղ :

Վարձուիւն

1. Մանիշակ ,	5. Յասմիկ ,	9. Այրած փետուր ,
2. Թիւմ ,	6. Պղպեղ ,	10. Նոր կաթ ,
3. Նարինջ ,	7. Սուրճ ,	11. Շուշան ,
4. Լավանտա ,	8. Շուշան ,	12. Ռեհան :

ԳԱՍ Դ. — ՇՕՇԱՓԵԼԻՔ

ԿԱՆՈՆ. — Աչքդ գոցէ , առարկայ մը շօշափէ և
արդիւնքը դրէ :

Օրէնակ — Ութ-ծաւ հարոր հը :

Շօշափելով կ'ըմբռնեմ որ այս զիրքը դրեթէ տաս
բթամաս երկայն , վեց բթամաս լայն է և երեք բթա-
մաս խիտ : Կազմը շիտակ և կարծր է . ետևի կողմն
ուռուցիկ զարդեր կան : Կարծեմ թէ կրակին մօտ էր ,
վասն զի քիչ մը տաք է :

Վարձուիւն

1. Դուռ ,	5. Քար ,	9. Հինդնոց մը ,
2. Սպունդ ,	6. Մարմար ,	10. Բուրդէ զգեստ ,
3. Հաց ,	7. Թուղթ	11. Ակնոց ,
4. Զանգակ ,	8. Մետաքս ,	12. Աճառ :

ԴԱՍ Ե. — ԼՍԵԼԻՔ

ԿԱՆՈՆ. — Ջարկ առարկայի մը, կամ անոր բնական հնչիւնները մտիկ ըրէ և գրէ լսածդ :

Օրէնք

Անցած իրիկուն հովին ականջ գրի : Երբեմն շան պէս կը հաջէր, ապա բարակ կը սուլէր : Այս սուլումին կը յաջորդէր խոր մունչիւն մը, և ապա ջրվէժի պէս բարձրագոյզ կը սուրար : Այս աղմուկը դադրեցաւ և յետոյ կէս մը կը սուլէր և կէս մը կը շէէր : Աւերջապէս հովը մեղմիկ մումնալով բոլորովին հանդարտեցաւ :

Աւարտութիւն

1. Փող մը, 5. Ծովը, 9. Կենդանեաց աղաղակներ
2. Տաւիղ մը, 6. Ծառեր, 10. Պատերազմի ժխոր,
3. Թմբուկ մը, 7. Կայծակ, 11. Գեղջական ձայներ,
4. Հրադէնք, 8. Կարկուտ 12. Փողոցի մը ձայներ :

ԴԱՍ Զ. — ԲՈՂՈՐ ՋԳԱՅԸՐԱՆՔԸ

ԿԱՆՈՆ. — Աչքիդ առջևը դիր առարկան : Ջատ զատ ամեն մէկ զգայարանքովդ քննէ զայն մտադրութեամբ. յետոյ ինչ ծանօթութիւն որ ստացար իւրաքանչիւր գործարանէ թղթի վրայ գրէ : Մէկ զգայարանքէ ստացած ծանօթութիւնդ նշանակելէն ետև միայն միւսին անցիր :

Օրէնակ — Մարտի Ժ.

1. Իմ աչքս կը յայտնեն ինձ որ մատիտը շուրջ հինգ բլթամատ երկայն է, և մէկ քառորդ բլթամատ թանձր: Իր ձեւը սիւնակի մը պէս կլոր է, մէկ ծայրէն բոլորովին տափակ, և միւս ծայրէն սուր: Իր դոյնը աղւոր բաց գորշ է սև բիծերով: Այս միջոցին թերթ մը ձերմակ թղթի վրայ դրուած է, մէկ կողմէն հին գրիչ մը կայ, և միւս կողմէն կարմիր կրնքամոմի պղտիկ կտոր մը: 2. Ջայն շոշափելով կը դէտեմ որ իր ձեւը ճիշտ այն ձևն ունի ինչ որ աչքովս հասկըցայ. բայց բան մը կ'ըստուգեմ որ իմ աչքովս չէի կարող որոշել, այսինքն թէ մատիտն ալ կնքամոմի կտորին պէս կարծր է: Բոլորախիբը հարթ է: 3. Երբոր մատիտը քթիս կը տանիմ կ'ըմբռնեմ որ ախորժեւի թեթև հոտ մ'ունի, մայրի փայտի հոտին պէս: 4. Իր համն անուշիկ է: 5. Բնաւ հնչիւն մը չհաներ:

Ա Վարժաւիւն — Պրէնչ Կաննոց Ժ.

1. Բոլորակ. թանձրութիւն. տափակ. ծայր. դրոշմուած. պատկեր կամ գիր. դոյնը երբ նոր է, երբ հին է, արծաթ հինդնոյի մօտ: 2. Արծր. ողորկ. պաղ. դրոշմ: 3. Մետաղեայ. ժանդոտ. պղնձեայ: 4. Կծու. մետաղեայ. անհաճոյ:

Բ Վարժաւիւն — Նարէնջ.

1. Գնդաձև. երկրին պէս բևեռներուն կողմը տափաբակ. արամաղիծ երեք բլթամատ. դոյն. այնակի մը

Մէջ արծաթ զանակի մը մօտ : 2. Ալոր . կարծր . կա-
կուղ . մստ : 3. Չմայլելի հոտ . բուրմունք . հոտը
բոլոր սենեակը կը ընու . 4. Ալոր . անուշ :

Գ Վարժարան — Ժամացոյց մը .

1. Տափակ . բոլորչի . կլոր ծայրեր . սպիտակ . մա-
քուր . փայլուն . նոր . արծաթէ շինուած : Տրամագիծ
դրեթէ երկու բթամատ և այլն : 2. Արան ողորկ . տա-
կը կոշտ . կարծր . պաղ . ծանր : 3. Մետաղեայ : 4.
Համ չունի : 5. Թեթև զարկ :

Դ Վարժարան — Ունէլէ .

1. Երկայն . բարակ . փայլուն . ողորկ . կոր . երկաթ :
2. Շիտակ . կարծր . մէկ ծայրը տաք . ծանր : 3. Մե-
տաղեայ . ծծմբուտ : 4. Երկաթի : 5. Երբ վար կ'իյ-
նի հնչական աղմուկ մը կը հանէ :

Ե Վարժարան — Լէճն .

1. Չուածն . լայն . մէկ ծայրը կոշտ . երեք բթա-
մատ երկայն . աղւոր բաց դեղին : 2. Չուածն . կոշտ .
նարինջի պէս ողորկ չէ : 3. Խիտ անուշ հոտ : 4.
Չափազանց թթու . բայց ախորժելի . երբ շաքարախառն
է կամ քամուած :

Չ Վարժարան — Խնյոբ մը .

1. Ալորիկ . լայն . արամագիծ երեք բթամատ . զա-
նազան դոյն . տեղ տեղ կանաչ . տեղ տեղ դեղին .

կարմիր . թուխ : 2. Ողորկ . կարծր . պինդ : 3. Թե-
թե բայց խիստ ախորժելի հոտ : 4. Հաճելի ճաշակ .
կէս անուշ թթու համ , երբ աղէկ հասունցած է :

Է Վերջօրէին — Գրել :

1. Գլանաձև . զողաւոր . մէկ կողմը օրածայր , միւ-
սը մահակաձև . երկայն մէկ բթամատ . լայնութիւն . դոյն
արծաթեայ . սև . զորշ . դեղին . փայլուն . մեղմուտ :
2. Յղիուն . կարծր . բարակ : 3. Համ շունի :

Ը Վերջօրէին — Մո՛՛՛ :

1. Բոլորշի . երկայն կէս կանդուն . տրամագիծ մէկ
բթամատ . սպիտակ . դեղնորակ . ծայրը սուր . սլա-
րոյդ : 2. Ողորկ . կարծր . բեկուն : 3. Իւղահոտ : 4.
Անախորժ ճաշակ :

Դասատուն կրնայ այս վարժութիւնները շարունակել ,
ուրիշ առարկաներ առաջարկելով աշակերտին՝ որպէս
զի անոնց ձևը , մեծութիւնը , դոյնը , թիւը , դիրքը ,
հոտն ու համը նկարագրէ :

Ձ. ԵԱՐԳ. — ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՓՈՐՁ

ԴԱՍ Ա.

ԿՆՆՈՆ. — Առարկայ մը դիր աչքիդ առջև : Առաջ-
ուան պէս քննէ զայն զզայարանացդ միջոցաւ . ապա
փորձեր ըրէ վրան և քննութեանդ արդիւնքը դրի առ :

Օրինակ — Չգուհի ինքն կտոր ԳԸ.

Չգուհիան խիժի, կամ Կոտայի այս կտորն երեք
 բլթամատ երկայն է, երկու բլթամատ լայն և մէկ բլթա-
 մատ խիտ: Գոյնը գրեթէ սև է, մէջ տեղ ճերմակեկ
 կամ մոխրագոյն մասեր ունի, մինչդեռ մէկ քանի տե-
 դերը գորշիկեկ է: Չորաւոր և քիչ մ'անախորժ հոտ
 մ'ունի: Յատուկ համէ զուրկ է, թէև կան աղայք որ
 զայն ծամել կը սիրեն: Հիմակ մէկ քանի փորձեր պի-
 տի ընեմ անոր վրայ: Երբ մէկ ծայրէն կը բռնեմ, մի-
 սէն զու քաշէ. եթէ ձեռքէդ թողուս իր առաջին ձեռ
 կ'առնու: Այսպէս կը տեսնեմ որ խիժն առջեւն է:
 Յետոյ պզտիկ կտոր մը կը նետեմ կանթեղին բոցին մէջ
 և կը դիտեմ որ դիւրաւ կը բորբոքի, փայլուն լոյս մը
 կը հանէ, որու վարի կողմը սպիտակ է և կատարը՝
 կարմիր, և սակէ զատ սաստիկ կը մխայ: Այս փորձին
 վրայ կ'ըստուգեմ որ գիւրգիւտ է: Իսկ երբոր ջրի մէջ
 նետեմ, կը նայեմ որ կը տատանի, այնպէս որ իր յա-
 տուկ ծանրութիւնն աւելի թեթև պիտի լինի քան թէ
 ջուրինը: Ասկէ զատ կը նայեմ որ իր քանակութիւնը
 չկորուսեր, ուստի կը հետեցնեմ որ անլուծանելի է ջրի
 մէջ: Սակայն ըսին ինձ որ կուարը կարող է լուծել
 զայն: Տեսայ որ շատ օգտակար է մեր մատիտի դժերը
 սրբելու համար:

Ա վարձատրութիւն — Առաջին գլխի կտոր ԳԸ.

1. Չափ. 2. ձև. 3. գոյն. 4. ծանրութիւն. 5.
 ջերմութիւն. 6. պնդութիւն. 7. հոտ. 8. ճաշակ. 9.
 փորձեր:

Գ Վարժութիւն — Ածուի .

Չափ, ձե, և ուրիշ հանգամանքներ, ինչպէս վերն ըսինք :

Փորձ . — 1. ջրով . 2. կրակով . 3. մուրձով . 4. կաւով :

Գ Վարժութիւն — Թերթի իւր լուսնի .

Մեծութիւն, ձե և այլն, ինչպէս վերն ըսինք :

Փորձ . — 1. ջրով . 2. կրակով . 3. ներկով . 4. մա-
տիտով . 5. մելանով . 6. թթուով :

Գ Վարժութիւն — Անտամ .

Մեծութիւն, ձե, գոյն, ծանրութիւն, կարծրութիւն ևն .

Փորձ . — 1. ջրով . 2. բոցով . 3. նամակ մը կնքէ
— կպչուն . 4. քաշելով բարձրացուր — կռելի :

Ե Վարժութիւն — Երկու լեւ .

Չե, չափ, գոյն և այլն :

Փորձ . — 1. ծանր բեռ կը վերցընէ . 2. ջրի մէջ
նետէ . 3. կրակի մէջ դիր . 4. թող բաց օդին թրջած
ժնայ և տեղի ունեցածը գրէ :

Չ Վարժութիւն — Աղ .

Չե, չափ, գոյն, հոտ և այլն :

Փորձ . — 1. սլաղ ջուր . 2. տաք ջուր . 3. բոց .
4. կարմիր թի . 5. թթու :

Յ. ՇՅՐԿ. — ԻՐՆՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

ԴԱՍ Ա.

ԿԱՆՈՒՆ. — Առարկան աչքիդ առջևը դիր : Անոր ծագումը կամ ուսկից յառաջ դալը գտիր : Եթէ չես գիտեր , դասատուիդ հարցուր , կամ զիրքի մէջ գտիր : Յետոյ բոլոր սորվածդ դրէ : Այն ատեն պիտի կարենաս պատմել , անոր երևոյթը , յատկութիւններն և այլն : Կարող ես քանի մը փորձեր ընելէն ետե՛ նկատողիդ աւարտել :

Օրինակ — Կապարի կտոր ճը .

Իմ առջև դտնուած նիւթը մետաղ մ'է որ կապար կ'ըսուի : Կապարադործին խանութէն առի այս կտորը և ինքն ալ կապարավաճառէն գնեց : Գործաւորներ հանքերէն կը հանեն քրէական նիւթեր և հալեցընելով կապար կ'ըստանան : Այս հանքերը կը դտնուին Փոքր Ասիոյ և Հայաստանի այլ և այլ կողմերը : Կապարը կապուտակ ճերմակ գոյն ունի . շատ կը փայլի երբոր նոր կտրուած կամ հալած է , բայց այս փայլութիւնը կ'անցնի երբոր ժամանակ մ'օղին մէջ կը մնայ : Բնաւ համ չունի , բայց եթէ շինես , թեթև հոտ մը կը հանէ : Շատ կակուղ է կապարը և կարելի է ծեծելով բարակ տախտակներ շինել : Եթէ կտոր մը կրակին մէջ գնես շուտով կը հալի :

Ա Վարժանիւն — Հողի կտոր ճը .

1. Հողագործ : փուռ , ալիւր , աղբէլան , աղօրի , շո-

դի, ձիեր, ջուր. ագարակադան, հող, հերկել, տափան,
մարդիկ, արև, անձրև, հունձք, ձեծել, շտեմարա-
նել, մաղել, մարդիկ, կանայք. 2. Կակուղ, ճերմակ,
անուշ, սննդարար, ուանլիք:

Բ վարժութիւն — Վանդակ ճը.

1. 1. Գարբնոց. յաւիւ, դարրնել, աւաղ, փուռ,
փրոց, երկաթաձեռք, երկաթի հանք, ածուխ, կիր,
այրել, հալեցրնել, հնոց. 2. Ձև, մեծութիւն, դոյն,
ծանրութիւն և այլն:

Գ վարժութիւն — Ձրխար ճը.

1. Գերձակ. հանրերչաձեռք. դործարան, բուրդ,
մաքրել, ներկել, մանել, հիւսել, բանիլ, արտօգործ,
լուալ, խուզել, գղել. 2. Ձև, դոյն, տեսակ և այլն:

Դ վարժութիւն — Շատար.

1. Նպարավաճառ. Ամերիկա. նաւ, նաւաղ, Ով-
կիանոս, գաշտ, Հնդիկ. շաքարի եղէգն, ճմլել, ե-
փել, զտել. 2. Գոյն, մեծութիւն, հոտ, համ և այլն:

Ե վարժութիւն — Կալ.

1. Խողովակ, կաղի դործարան, կաղի ածուխ, վա-
ռարան, կրաջուր, կաղաչափ: Կաղի ածուխին և հա-
սարակ ածուխին մէջ եղած տարբերութիւնը, Ուր կը
գտնուի առաջինը. 2. Յատկութիւն, ծանրութիւն,
հոտ, համ, և այլն:

Ձ լարժուիւն — Թուղի .

1. Թղիւն-ձուի . լիւն-հորձ , ջրաշարժ կամ շոգեշարժ աղօրի , քուրջ , խաշել , ձեել և այլն . Կրկն-ձու . լաթ , վուշ , տունկ , պատրաստելու եղանակ և այլն .
2. Ձե , մեծութիւն , գոյն , ակտակ :

4. ՇԱՐԲ . — ԻՐԵՐՈՐ ԿԻՐԱՌՈՒԹԻՒՆ .

ԿԱՆՈՆ . — Առարկան աչքիդ առ ջեր դիր , և մտածէ թէ սովորաբար ի՞նչ բաներու համար կը գործածուի : Եթէ չգիտես , հարցուր դասատուիդ , կամ գրքի մը մէջ փնտռէ :

Օրինակ — Կապարի կորոյ մը :

Այս մետաղը շատ բաներու համար կը գործածուի : Ասով կը շինուին ջրի խողովակներ , ջրամբարներ և սլուներու առաստաղներ : Քիմիարաններն կապարով երկաւ նիւթ կը շինեն , որ կը կոչուին կարմիր կապար ու սպիտակ կապար , որոց երկուքն ալ թունաւոր են : Եթէ անոր հետ կուած խառնենք , օգտակար խառնուրդ մ'առաջ կը գայ որ կը կոչուի անագ , որով երրեմն եղանի դգալներ կը շինուին : Իսկ երբոր կապարը ծարերի հետ հալեցընենք նոր բաղադրութիւն մը կ'ունենանք , որմէ տպարանի տառեր կը , թափեն :

1. Երկաթ և պողպատ.	5. Ոսկի .	9. Ոչխար
2. Բուրդ .	6. Կաշի .	10. Արծաթ
3. Կահենի .	7. Բամպակէ զղեմա.	11. Զուր.
4. Ապակի .	8. Վաւօղ	12. Շողե-
- [շարժ մեքենայ .

5. ՇԱՐԻՔ. — ԻՐԱՐՈՒ ՄԱՍՈՒՆՔԸ

1. Առարկան աչքիդ առջևը դիր . հարցուր թէ ինչպէս այն տեղ եկեր է : Ըսէ թէ նոր գնեցիր զայն : Խանութպանն ուսկից առեր է և այն : Պատմէ թէ բնական է թէ ոչ արուեստական , պարզ թէ բաղադրեալ է և այլն :

Օրինակ — Զօղի մը .

Սեղանին վրայ զմէլին մը կայ : Ք . . . ին խանութէն գնեցի : Կամ ինք շինած է զայն , կամ Եօրքշայրի Շէֆիլտ ըսուած քաղաքէն ծախու առած է , ուր շատ կը շինեն : Երկու մաս ունի որոց իւրաքանչիւրը տարբեր նիւթէ կը բաղկանայ : Կոթը թերևս եղջերուի եղջիւրէ է , մոխրագոյն , կոշտ ու կարծր : Վրան շատ մը մանր երիթներ կան որպէս զի դանակին այլ և այլ կողմերը հաստատ մնան : Մէկ կողմէն արծաթէ շատ մը պղտիկ թանազներ կան . վրան փորագորուած է շինողին անունը : Երկրորդ նիւթը պողպատ է , որով շինուած

է սայրը : Պողպատը արուեստական մետաղ մ'է , և քարածուխով պատրաստուած երկաթի արդիւնքը : Շատ կարծր ու հարթ է : Եթէ լաւ մը մխուած է շատ ընտիր սայրեր շինելու կը ծառայէ :

Ա Վարձուֆէան — Սէնէ-ի Տը .

1. Գեաֆն , տախտակ , գորդարար , գոյն , հիւսուածք , շափ , ձև . 2. Պատեր , քար , շաղախ , թուղթ , գոյն , տեսակ . 3. Չեղուն , շրջանակ , բաժանում , նիւթ :

Բ Վարձուֆէան — Վարտարան .

1. Մարմար , գոյն , տեսակ , ձև և այլն . 2. Վանդակ , նիւթ , հրարդել . 3. Երկաթէ կտորներ , թի , ունելիք և այլն :

Գ Վարձուֆէան — Գէրտ Տը .

Թերթեր , երեսներ , լուսանցք , թիւ , ծայր , նկար , տառեր , կտրել , կազմել , շարել , տպել , հեղինակ , տպագրիչ , կաղամբար , դրամվաճառ :

Դ Վարձուֆէան — Կաղամբար .

Մետաղէ շինուած է կաղամբարը , արոյր , զարդարուն , երկու կոթ , երկու տեղ ունի մեջնի սրուակներ դնելու և մոմակալ մը . երկու ապակիէ սրուակներ մեջնի համար — մին սև մեջնին և միւսը կարմիր մեջնին սահմանուած . մոմ մը , կնքամոմ , գրիչներ , մատիտաներ , օստեաներ :

80

A $\frac{II}{12991}$

ԳԻՆ — 50 ՄԱՆԳԻՄ

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0013242

ЦЕНА

11
12991